

Reserapport till Svenska ICOM

**ICOM COMCOL
Annual Conference 2014**

Tema:
Collecting and Collections in Times of War
or Political and Social Change

Celje, Slovenien, 3-6 december 2014

Åsa Stenström
Västerbottens museum

Jag vill till att börja med tacka för resebidraget som möjliggjorde deltagande i en mycket intressant och givande konferens arrangerad av ICOM COMCOL i Celje, Slovenien, 3–6 december 2014.

Celje är Sloveniens tredje största stad och har ca 37 000 invånare av Sloveniens ca 2 miljoner. Staden har en lång historia och har länge varit en knutpunkt då fyra floder flyter samman vid staden (och ibland också orsakar översvämningar istället för kontakter). Mellan 1400- och 1900-tal hörde Celje till det Habsburgska väldet och hade en stor tysk befolkning fram till andra världskriget, något som också påverkat stadens arkitektur. Slovenien var också en del av det forna Jugoslavien och blev självständig stat 1991. En hel del konflikter har pågått i området genom historien och då det år 2014 var 100 år sedan utbrottet av första världskriget ville ICOM COMCOL (*Committee for Collecting*) sätta fokus på de ideologier som påverkar museernas insamling, där orostider – såsom krig – påverkar museernas arbete mycket påtagligt. Även andra politiska och sociala förändringar har förstås också stor påverkan på insamlingspolitik och insamlingsmöjligheter och kan förklara hur olika samlingar vuxit fram i museerna och hur de ser ut i dag. Temat för konferensens valdes därför att bli: *Collecting and Collections in Times of War or Political and Social Change*. Två av sessionerna avsattes till att mer ingående diskutera socialismens roll för museerna i ett mer slovenskt regionalt perspektiv under rubriken *Reflections of Socialism*. I det forna Jugoslavien etablerades på 1950- och -60-talen många revolutionsmuseer som i dag har bytt namn och roll och de har en ibland knepig historia att arbeta med. Det museum som var värdmuseum för konferensen, *Museum of Recent History Celje*, har varit ett sådant revolutionsmuseum. I dag har museet ett regionalt perspektiv och är ett mycket trevligt och fint museum, med tillgängliga och intressanta utställningar om den lokala historien. Eftersom de arbetar aktivt med samtidsdokumentation så präglas utställningarna av aktuella teman och berättelserna som man valt att lägga tyngdpunkt på har byggts upp genom samtidsdokumentära arbeten. Ett mycket starkt exempel handlar om en vagn som använts för transport av oliktankare till koncentrationsläger under andra världskriget. Under 2014 har de också byggt en utställning med minnen från första världskriget och pedagogen, antikvarien (och faktiskt också slovensk rockstjärna) Tone Kregar, berättade att i princip alla familjer i Celje fortfarande har minnen och sår av första världskrigets drabbningar på olika sätt.

Museet har också avsatt ungefär halva museets yta till ett barnmuseum, med leksaksutställningar och många kreativa skaparytor. Maskoten heter Herman och är en räv och även hans hem kan beskådas i Barnens museum.

Museets medarbetare, med chefen Tanja Roženbergar i spetsen, arbetade hårt med förberedelserna för konferensen, som var ett samarrangemang mellan museet och ICOM COMCOL, ICOM Slovenien samt Department of Ethnology and Cultural Anthropology vid universitetet i Ljubljana. Två av museets medarbetare, båda med förnamnet Katja, bidrog tillsammans med övriga arrangörer till ett fantastiskt värdskap och fick det 80-talet deltagare på konferensen att känna sig mycket välkomna både till konferensen och till det julpyntade och mysiga Celje.

Nedan följer en redogörelse för konferensen.

Konferensen

3 december

Dag 1, den 3 december, öppnade registreringen för deltagarna. Styrelsen för ICOM COMCOL, (där jag ingår tillsammans med 12 andra ledamöter från hela världen samt

ordföranden), träffades för ett långt möte där förutom årets konferens också nästa års konferens stod på agendan tillsammans med mycket annat.

På kvällen hölls en mottagning för alla deltagare i City Cinema Metropol där det serverades smittor och var visning av några filmer av filmaren och kompositören Andrej Zdravič. Han kallade dem själv poetiska filmer och de handlade om olika teman såsom, skogen, floden samt naturen och staden. En av filmerna var en produktion för en utställning i Ljubljana.

4 december

Dag 2, 4 december, hölls den officiella invigningen av konferensen i en pampig byggnad, Celjski Dom, där representanter för de olika samarbetsparterna invigningstalade. I Slovenien har man en språkpolicy där alla internationella officiella invigningar eller liknande ska hållas på två språk, dels det internationella språket (i det här fallet engelska) men också slovenska. Anledningen är att man vill värna det slovenska språket, då det är få som talar det i världen. Därför tolkades hela invigningsprogrammet.

Efter den formella invigningen fick två keynote speakers ordet: ordförande Léontine Meijer van Mensch höll ett föredrag på temat *Profiling, Mobilizing and Reflecting on Collections and Collecting*. Därefter höll Joze Hudales från Slovenien ett föredrag om *Slovenian Museum Collections – Interpretation and Reinterpretations*. Båda föredragen var inspirerande och intressanta.

Dagen fortsatte därefter med tre sessioner på olika teman och med olika moderatorer:

1. ***Cultural Heritage and Museums in Time***, moderator Joze Hudales.
Detta var en intressant session där man fick inblick i museologiska tankar i Slovenien, fick följa med in på Tropenmuseum i Amsterdam, diskuterade frågor kring vad föremål representerar och var de hör hemma (ex.vis Parthenonfrisen på British Museum och i Aten). Kritiska reflektioner kring kulturarv togs upp och sessionen avslutades av Branko Sustar med ett konstaterande att museernas hörnstenar är respekt för människors personliga berättelser och erfarenheter med mänskliga rättigheter och demokrati i fokus.
2. ***Collecting Practices and Urban Phenomena***, moderator Eva Fägerborg.
Flera intressanta föredrag hölls på detta tema och bidrog till diskussion. Först ut var Minna Sarantola-Weiss som bland annat berättade om hur man samlat förr och nu i Helsingfors stadsmuseum och problematiserade politikens inflytande på hur tjänstemännen vid museerna valt att arbeta olika tider och vad det säger om samlingarna i dag. Fler föredragshållare bidrog till sessionens tema bland annat genom analys av ett ljudarkivs material; insamling av material kring politiska proteströrelser samt ett mycket intressant föredrag av Nazia Ali från Birmingham. Hon beskrev Birmingham – en ung stad med stor etnisk mångfald och hög arbetslöshet och hur man där skapat Birmingham Museums Trust för ett år sedan och nu arbetar för att bygga nya uppdrag och strategier som passar till den mångfacetterade staden och de nya socio-politiska förhållanden som råder där.
3. ***Collections and Exhibitions***, moderator Elisabeth Tietmeyer. Till denna session var ett föredrag av Vivian Rivas Gingerich från Venezuela anmält, på ett mycket intressant tema: *Museum Collection Strategies Based on Constitutional Rights*. Tyvärr blev föredragshållaren förhindrad att delta, men vi hoppas att hennes bidrag kan bli publicerat i den publikation som är på gång från konferensen.

Den tredje sessionen innehöll därför bara två föredrag som handlade om användningen av samlingar – ett polskt och ett kroatiskt exempel.

Efter sessionerna avslutades dagen med att borgmästaren höll en mottagning på Celjski Dom. Där bjöds på vacker musik, snittar och samtal mellan konferensdeltagare. Även borgmästaren själv deltog länge i samtalen som pågick.

5 december

Dag 3, 5 december, var intensiv och innehöll tre sessioner:

1. *Reflecting and Using Collections to Memorizing War*, moderator Leontine Meijer van Mensch.

På denna session hade jag kanske minst förväntningar då det handlade om en samlingstyp som inte är så aktuell för Västerbottens museum, men oj så fel jag hade. Detta var en av de mest givande och intressanta sessionerna på hela konferensen. Mycket pålästa och professionella föredragshållare berättade om olika ingångar på temat.

Karin Tetteris från Armémuseum berättade på temat *Collecting a Soldier – from Helmet to Memory* om Armémuseums goda samtidsdokumentära arbete där berättelser knyts till föremålen i samlingarna.

Nina Gorgus från Frankfurt Historisches Museum problematiserade kring delaktighet, insamling och bevarande av historiska samlingar (i detta fall från första världskriget), hur de tillkommit, använts och bevarats.

Det kanske mest intressanta – och skrämmande – bidraget kom från In-Kyung Chang från Sydkorea. Hon berättade på temat *Transforming the Indignity into the Integrity of Survival and Preservance* om de ca 200 000 kvinnor som blev ”importerade” från Korea till Japan och satta som *comfort women* – sexslavar – i särskilda anläggningar för de japanska soldaterna under andra världskriget. Hon berättade om ett vardagsliv ingen människa skulle behöva uppleva och den sorg, skam och tystnad som följt dessa kvinnor genom resten av deras liv. Ett arbete för att ge de utsatta kvinnorna upprättelse har pågått en tid, men ännu har det inte kommit någon officiell ursäkt från Japan, vilket skulle hjälpa läkeprocessen för de kvinnor som fortfarande är i livet. År 1998 öppnade *Museum of Sexual Slavery by Japanese Military* i Korea där kvinnornas historia sätts i fokus.

Tone Kregar avslutade sessionen med att problematisera kring vad museer väljer att samla på. Som exempel tog han upp första världskriget som fanns kvar i människors minnen när andra världskriget startade, men inte fortsatte att samlas vid museerna. Tone avslutade sitt föredrag med visning av utställningen om första världskriget, som nämnts ovan, i Museum of Recent History. Där hölls också en kort reflektion kring hela sessionens tema innan det blev möjligt att se närmare på stadens museer före lunch. Vi som ingår i styrelsen för COMCOL samlades denna stund för fortsättning på styrelsemötet.

2. *Reflections of Socialism – Part 1*, moderator Andreja Rihter.

Tanken med detta pass var att det skulle hållas paneldiskussioner. Så blev dock inte fallet, så diskussionsmöjligheterna kring frågeställningarna kom lite i skymundan. Det var dock intressant att höra blandade ingångar på temat.

3. *Reflections of Socialism – Part 2: Visual Arts*, moderator Zdenka Badovinac.
Även detta pass skulle ha varit en paneldiskussion med korta anföranden och mycket diskussion, men det fick samma upplägg som föregående. De flesta anförandena var intressanta och gav en större inblick i den problematik som föreligger i regionen.

Efter dagens sessioner hölls en kvällsaktivitet på Museum of Recent History Celje. Några studenter från Department of Ethnology and Cultural Anthropology berättade genom en miniatyrbild om arbetet med att göra ett ekomuseum i en gruvregion i Slovenien. Det kan vid första anblicken låta som en ur museologiskt perspektiv förhållandevis lätt uppgift, men det som gjorde det hela problematiskt var att en del gruvor använts som massgravar för en del av de mer än 100 000 människor som uppges ha dödat av Titos styrkor. Studenterna berättade om problematiken kring att välja vilken historia man ska berätta. Den relativt odramatiska om gruvsamhället eller den som beskriver den ondska som berört regionen. Befolkningen i regionen ville själva inte att massgravarna skulle nämnas. Studenterna önskade i sammanhanget input från konferensdeltagarna kring vad man skulle välja och hur man skulle tänka för att gå vidare och ett tomt pappersark sattes upp där konferensdeltagarna (rustade med pennor) bidrog med olika perspektiv och tankar.

6 december

Detta var konferensens sista dag. Den började med en bussresa i ett gråmulet men spännande landskap där jag satt i bussmöte med Arjen Kok, Nederländerna, ordförande i arbetsgruppen *Contemporary Collecting* som är en undergrupp till COMCOL där samtidsdokumentation sätts i fokus. Då detta är mitt expertisområde (är ordförande i nätverket Samtidsdokumentation Sverige samt har arbetat praktiskt med samtidsdokumentation i många år vid Västerbottens museum och i nationella samarbetsprojekt inom och utom Samdok) blev jag tillfrågad om jag kunde hjälpa Arjen med en workshop på konferensen. Ett mycket gott möte i bussen (tur och retur) gjorde att vi tog nya steg framåt för arbetsgruppen. Eventuellt blir resultatet av vårt möte en publikation om samtidsdokumentära verktyg och metoder, men först ska vi få igång mer dialog kring samtidsdokumentation inom COMCOL.

Bussresans mål var den lilla byn Vitanje och KSEVT – *Cultural Centre of European Space Technologies* som öppnades 2012. Efter att ha åkt genom den traditionella lilla byn så dök centret plötsligt upp – byggnaden är mycket spektakulär och påminner om bilden man har av en strandad rymdfarkost. Inne i byggnaden togs vi emot av en mycket bra guide som berättade om bakgrunden till KSEVT samt visade den rymdhistoriska utställning som ryms i byggnaden. KSEVT arbetar bland annat för att få kultur till rymden för att bryta det militära och ekonomiska fokus som är på rymdresor i dag. De har experimenterat fram ett sätt att fömedla musik genom färger och ljus och var stolta över att berätta att den första ballerinan i rymden kommer att vara från Slovenien och ligger i rymdträning i nuläget. Guiden lämnade oss efter visningen då det var stora grisslaktardagen i Slovenien och han skulle hem till familjen och hjälpa till med slakten.

Efter visningen var det dags för Hillary Bauer och Freda Matassa från Storbritannien att hålla i en workshop om hur man kan underlätta lån över nationsgränser mellan museer. De är ansvariga för arbetsgruppen *Collections Mobility* som också ligger under COMCOL:s paraply. Workshopen innehöll intressanta gruppövningar som ledde till goda diskussioner.

Några studenter från Reinwardt Academie i Nederländerna redovisade också en studie just kring lån mellan institutioner och hade hittat konflikter gällande lån av konstverk. Man ville

som konstmuseum ha sin individualitet och ägandet över vissa konstverk ansågs viktigt – vilket inte går ihop med tanken på fria lån och samarbete.

Konferensens sista session innehöll COMCOL:s årsmöte samt ett arbetsgruppsmöte för arbetsgruppen *Contemporary Collecting*, som nämndes ovan. Där problematiserades det kring en fråga som Museum of Recent History Celje fått från Vitanje, om hjälp med att göra KSEVT till en mötesplats för hela byn. Diskussioner om hur dialog, delaktighet och samtidsdokumentation skulle kunna vara hjälp på vägen fördes och det beslutades att denna diskussion skulle fortsätta online via arbetsgruppen.

Konferensen avslutades därefter på kvällen på dansteatern Plesni Forum. Där uppträdde MOST – en musikkonstellation bestående av Goran Bojčevski och Stane Špegel som spelade och bjöd på videoinstallationer. Mycket vackert, intressant och kul! Det bjöds också på god mat och alla hade en trevlig avslutning på konferensen.

Alla som deltog som föredragshållare under konferensen kommer att bjudas in att skriva artiklar till en publikation på konferensens tema. Utgivare blir universitetet i Ljubljana. Fyra personer ingår i redaktionen, två slovenska kollegor samt jag själv och Eva Fägerborg (som är sekreterare i COMCOL).

Post conference tour, 7 december

Ett 20-tal av konferensens deltagare följde med på den post-conference tour som erbjöds. Den var mycket välordnad och vi besökte först Ljubljana stadsmuseum och fick höra om ett intressant och gripande projekt med namnet *Hidden Children in Occupied Cities during 2nd World War*, som handlade om att samla berättelser från människor som var barn under andra världskriget och hölls gömda då deras föräldrar t.ex. ingått i protesterörelser eller blivit dödade. Efter museibesöket promenerade vi genom den vackra gamla stadsdelen till slottet och fick visning av utställningar där.

Efter att ha checkat in på hotellet besökte vi därefter Hostel Celica som var ett fängelse ombyggt till vandrarhem där konstnärer från olika delar av världen hade fått hjälpa till att designa och inreda varsitt rum. Därefter fick vi besöka Etnografiska museet i Slovenien och blev mycket väl mottagna. De hade stora ytor för att kunna visa så mycket som möjligt av sina samlingar och ha så lite som möjligt i arkiven. Det var mycket intressanta utställningar med pedagogiska aktiviteter inbyggda och intressanta samtidsdokumentära ingångar. På museet bjöds på snittar innan vi skildes åt för denna gång. Nästa gång hoppas vi ses i Korea, som står som värd för konferensen i oktober 2015.

Avslutar härmed reserapporten med att än en gång tacka för resebidraget som gjorde det möjligt att delta i konferensen, nätverka och bygga internationella kontakter och kunskaper som kommer till användning i det dagliga arbetet i Umeå, Västerbottens museum. Stort tack!